

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וארבע

24

הפטרה

מלכים א' כ"ו-ל'; ו א-י"ג

תרומה (תשכ"ח)

א. י"ב וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו

ויהי שלום בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם

ר"ק ד"ה וה' נתן חכמה לשלמה, טעם הספור הזה, הנה, כי ברוב הבנינים אשר בנה
בנייתה חכמתו, כמו שאמר במלכת שבא (מלכ' א' י' ד') "ותרא מלכת שבא את כל
חכמת שלמה והבית אשר בנה..."

ד"ה ויהי שלום: והלא גם עם המלכים האחרים היה לו שלום? אלא שלום קיים
וחזק בברית שכרתו שניהם והספיק לו עצים לבנין זה אשר בנה.

אבן כספי ד"ה ויהי שלום בין חירם: גם זה מחכמת שלמה.

אברבנאל והנה זכר הכתוב אחרי זה "וה' נתן חכמה לשלמה... ויהי שלום..." להגיד
שעם היות חירם אוהב לדוד כל הימים ושםפני אהבתו שלח אל שלמה דברים טובים
נחומים, הנה אחרי כן קיימו וקבלו השלום וברית אמת ביניהם לא בעבור דוד,
כי אם בעבור חכמת שלמה ומעלתו ומתנתו, כי רבים יחלו פני נדיב.

(1) מהו הקשי (או הקשיים) שמיישבים פרשנים אלה?

(2) מה היחס שבין שני חלקי הפסוק לפי דעת כל אחד מהם?

ב. ו' ז': והבית בהבנותו אבן שלמה מסע בבנה
ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו.

מכילתא יתרו כ' כ"ב: "לא תבנה אתהן גזית, כי חרבך הנפת עליה ותחללה..."
היה ר' שמעון בן אלעזר אומר: המזבח* נברא להאריך שנותיו של אדם, והברזל
לקצר שנותיו של אדם, אינו רשאי להניף המקצר על המאריך.

(*) מובא באברבנאל בלשון: "המקדש נברא להאריך..."

(1) המפרשים מקשים: והלא נאמר בפרק ה' ל"ב "ויפסלו"?
ישב קושיהם!

(2) הסבר, למה נאמר פסוק זה כאן במקומו (בין פ' ו' לפ' ח')
ולא נאמר בסוף כל בנין הבית?

ג. ו' י"א-י"ב: ויהי דבר ה' אל שלמה לאמור, הבית הזה אשר אתה בונה...

סדר עולם רבה פרק כ':

אחיה (השילוני) אמר לשלמה המלך "הבית הזה... וגו'" "ושכנתי בתוך בני
ישראל" ובאחרונה אמר לו (מל' א' י"א י"א) "יען אשר היתה זאתך עמך..."

אברבנאל

ובסדר עולם אמרו, שבאה לשלמה הנבואה הזאת ע"י אחיה השילוני וכבר הוכחתי
שלמה נביא היה, אבל הנבואה הזאת אולי שבאה אליו על ידי נביא אחר, אע"פ
שהוא היה נביא לה', כדי שיתבייש ויתפעל יותר מדבריו ויהיה הנביא ההוא
עוד באותה התראה! וכבר יראה שבאה הנבואה הזאת ע"י נביא לשלמה, מאשר נאמר
בספור אחרי זה...

xx מהי הראיה מן"הספור אחרי זה" שבא לו הדבור הזה ע"י
הנביא?

ד. ו' י"א: ויהי דבר ה' אל שלמה: הבית הזה אשר אתה בונה, אם תלך בחוקותי
ואת משפטי תעשה ושמרת את כל מצוותי ללכת בהם והקימותי את דברי...

אבן כספי אדני כסף:

ראה, כי זה היה יעוד לטובה על תנאי וחזר בו, וזה נכון. ואע"פ שבמקום
אחר לא היה כתוב כנגד נגוד הקודם והולד נגוד הנמשך.

xx (1) למה אמר אבן כספי כאן "וזה נכון"?

xx (2) הסבר הדברים המסומנים בקו.

xx (3) מהו המקום האחר אשר יתכן שאליו ירמוז?

ה. ו' י"א הבית הזה אשר אתה בונה

אברבנאל מקשה: מה ראה כותב הספר להכניס בתוך ספור הבנין אותה הנבואה אשר באה לשלמה "הבית הזה אשר אתה בונה..."? והיה ראוי שיזכור אותה אם בתחילת הספור ודאשה, אם בסופו, ולא יפסיק הדבור ממלאכת הבנין שהיה בו, ויביא הנבואה הזאת ופסוקי בנין הבית מפה ומפה הם כתובים והנבואה באמצעו.

בסה לעבות לקושיהו!

ו. ו' י"ב הבית הזה אשר אתה בונה

אם תלך בחוקותי ואם משפטי תעשה ושמרת את כל מצוות ללכת בהם והקימותי את דברי אתך...

אברבנאל: הבית הזה אשר אתה בונה אל תחשוב שלמה שהוא יעמוד לעד ולעולמי עולמים ובעבור זה תעשה הבנין כל כך קיים וחזק, כי הנה התמדתו תלוי בתנאי: אם תלך אתה והבאים אחריך בחוקותי, אז אקים את דברי הסוב אשר דברתי לדוד, והוא שאשכון בלך בני ישראל ולא אעזוב אותם, ומזה יבמשך שאם לא יעשו כן יחרב הבית, ולא ישכון בו הכבוד האלוני, ובה היה לו מההערה והרמז על מה שיהיה באחרית הימים.

באור ד"ה הבית הזה: שער המקרא הזה הוא: על דבר הבית הזה אשר אתה בונה אני אומר לך: אם תלך בחוקותי...

מלבי"ם ד"ה הבית הזה אשר אתה בונה: הודיעו כי עיקר הבית אינו הבית עצמו, רק שהוא הציר על שיפאחדו שם ישראל לעבור אצל ה' שכן אמר, באופן שעל ידי זה ישרה שכינתו בפוכם, וזה עיקר הבית אשר יבנו לו.

וזוהו שאמר "הבית אשר אתה בונה אם תלך בחוקותי", ו"ל: מהליכה בחוקותי היא עיקר הבית.

- 1) מה קשה בפסוקו ואיך אפשר ליישב את הקשי לפי פשוטו?
- 2) האם קיים אותו פסוק גם במלכים א' ט' ח' או קיים שם קשי אחר?
- 3) מה ההבדל בין שלשת הירשונים שנתנו לעיל לקושי שבפסוק?

העורך: מיכאל פרלמן

שאלות במסמי המקרא
לפרשת משפטים

(א) שמות כ"ב ג' אם-המצא תמצא בידו הגנבה משור, עד-חמור עד-שה חיים שנים ישלם.

רש"י אם-המצא... בידו: ברשותו שלא טבח ולא מכר. חיים שנים ישלם (מכילתא): ולא ישלם לו מתים אלא חיים או דמי חיים.

רשב"ם: אם המצא תמצא בידו: שלא מכר ו חיים שנים הוא שנים ישלם ולא ארבעה וחמשה

- 1) אילו מן המפרשים הנ"ל מסבירים בהתאם לפיטוק הסעמים?
- 2) מדוע נאה המלה "הגנבה" ברביע ולא בזקף? (זקף היה דורש את הסעמים קדמא - מהפך - משטא-זקף)

(ב) כ"ב ד' כי יבער-איש שדה או-כרם ושלח את-בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם

רש"י כי יבער: יוליד בהמותיו בשדה וכרם של חברו ויזיק אותו באחת משתי אלו או בשלוש בעירה או בבעור. ופירושו רבותיו של זה הוא בזקי מדרך כף רגל ובער הוא בזקי השן האוכלת ומבערת.

והשווה: כ"ה י"ב ויצקת לו ארבע טבעות זהב ונתתה על ארבע פעמתי ושת טבעת על-צלעו האחת ושת טבעת על-צלעו השנית

רש"י ושת טבעת על-צלעו האחת: הן הן ד' טבעות שבתחילת המקרא ופירש לך היכן היו. והוי"ו זו יתירה היא ופתורנו כמו שתי טבעות. ויש לך ליטבה כן: ושת מן הטבעות האלו על צלעו האחת.

- 1) האם פירושו של רש"י מתאים לפיטוק הסעמים?
- 2) במה יש דמיון בין צלע א' של פסוקו ובין כל הפסוק של פרשת תרומה? ואיך יש לפרש את חזו"ל של "ושלח" ושל "ובער" כאן בהתאם לפירושו של רש"י שם. (עין גם בפירושו של קסוטו!)